

Kõrgharidus – Eesti Nokia?

Stein Skjorshammer

PhD, Audentese rahvusvahelise ülikooli ärikooli juhataja

President Lennart Meri rääkis sageli riigi vajadusest leida oma nišš – mõni kaup või teenus, mis oleks võrreldav Soome Nokiaga. Mõnedki peavad Eesti tulevikuks infotehnoloogiat. See võib ju nii olla. Kuid kuidas oleks kõrgharidusega? Kas see võib osutuda tulevikus Eesti Nokiaks? Mitte asendama Eesti unistust saada infotehnoloogiliselt arenenud maaks, vaid seda täiendama. Haridus oleks see, mida Eesti saaks turustada ja müüa.

Ebatõenäoline, võivad mõned väita. Kuid miks? Võib-olla oleks Eestil võimalik kindlustada endale koht juhtivate kõrgharidust pakkuvate riikide hulgas? Saada hariduse eksportijaks.

Asukoht. Eestil on suurepärane geograafiline asukoht. Siin kohtub Ida Läänega. Oma asukoha tõttu on Eesti paljude arvates logistiline keskpunkt. Miks mitte ka hariduskeskpunkt? Koht, kus saab näha, õppida tundma ja kogeda nii Ida kui ka Läänt? Tõeline hariduse sulatuskatel.

Edukas üleminek. Eestil on läinud sovetlikult majanduselt edukalt üle nüüdisaegsele Lääne kapitalismile ja teeninud ära kõikide turgude lugupidamise. Paljudel oleks kasulik Eestilt õppida. Ka Eesti kõrgharidusel tuleks Eesti üldisest edust õppida. Niisugune unikaalne kogemus võiks teha Eestist atraktiivse hariduse omandamise paiga.

Hea kvaliteet. Nõukogude Liidus peeti Eesti kõrgharidust parimate hulgas olevaks ning „venekeelses maailmas“ mäletatakse seda praeguseni. Paljud oleksid enam kui rõõmsad, kui neil avaneks võimalus Eestis õppida. Pealegi on Eesti Nõukogude Liidust eraldumise järel näinud vaeva ja teinud tublisti tööd oma kolledžite ja ülikoolide ülesehitamisel. Nüüdseks on need leidnud kindla koha nii Lääne ülikoolide ja kolledžite kui ka nende üliõpilaste ja teaduskondade hulgas. Euroopa Liidust ning teistest lääneriikidest tulevate vahetusüliõpilaste ja õppejõudude arv

kasvab pidevalt. Üha rohkem üliõpilasi tekkivate turgudega riikidest Aasias, Aafrikas ja Ladina-Ameerikas ning mujaltki koputavad juba uksele, paludes lasta neil siin õppida. Tõenäoliselt on soovijaid palju rohkem, kui Eesti on valmis vastu võtma.

Lisaks õppimisele tutvustaksid välisüliõpilased Eestit oma kultuuris ja koju tagasi pöördudes võivad nad osutada headeks saadikuteks Eesti ettevõtetele ning ühenduslülideks eksporditurgude vahel.

Atraktiivne mitte ainult hinna poolest. Madalad elamiskulud ja mõõdukas õppemaks teevad Eesti ligitõmbavaks. Eestis elamist ja hariduse omandamist saaks endale lubada palju rohkem välisüliõpilasi, kui siin praegu õpib. Vastuvõetav elatustase suurendab lisaks juba varem nimetatud teguritele Eesti atraktiivsust. Väljastpoolt Euroopa Liitu, näiteks Hiinast ja Türgist tulevad üliõpilased kulutavad siin elades enam kui kaks korda vähem, kui nad kulutaksid enamikus teistes Euroopa Liidu riikides. Ka Soome üliõpilasi võib Eestis õppimine ahvatleda. Nendest maadest piisab heaks alguseks. Valikuliselt võiksid lisanduda „venekeelse maailma“ riigid, näiteks Ukraina, Valgevene, Gruusia ja teised.

Praegu on Eestis ligikaudu 68 000 üliõpilast, neist umbes tuhat välisüliõpilased, kes osalevad enam kui sajas rahvusvahelises kraadiõppe programmis. Näeme, et Eesti haridus on veel kaugel rahvusvahelisusest. Enamik välisüliõpilasi on keskendunud vaid mõnele haridusasutusele, neist enam kui pooled on astunud hiljuti ühinenud Tallinna tehnikaülikooli majandusteaduskonda ja Audentese rahvusvahelisse ülikooli.

Miks ei võiks võtta eesmärgiks, et kümne aasta pärast moodustaksid välismaalt tulnud noored kolmandiku Eesti üliõpilastest ehk pisut enam kui 22 000 tudengit? See arv võib tunduda väga suur, kuid on lausa mikroskoopiline, ar-

vestades asjaolu, et maailmas on ligi 150 miljonit üliõpilast. Väike kalkulasioon, mis põhineb eeldusel, et iga üliõpilane kulutab aastas 150 000 Eesti krooni õppemaksule ja elamiskuludele, näitab, et niisugune hulk välisüliõpilasi panustaks Eesti majandusse kolm miljardit krooni. Sellele lisanduksid sajad miljonid kroonid rahvusvaheliste teaduskondade määratud finantstoetustest, perekonna ja sõprade külaskäikudest, rahvusvahelistest konverentsidest, programmidest ja uurimisprojektidest jms, mis teeksid rahvusvahelisest haridusest Eesti ühe suurema ettevõtlusala. Otseselt või kaudselt võib siin peituda multimiljardiline äri, mis oma suuruselt on võrreldav Tallinna kaubamaja omaga, kui kaasa arvata kõik Selveri kauplused.

Hea algus. Eesti ülikoolides on juba praegu välisüliõpilasi ja õppejõude. Seega on hea algus tehtud. Asutus, kus mina töötan – Tallinna tehnikaülikooli majandusteaduskond – on seadnud rahvusvahelistumise üheks prioriteediks. Samale teele on asunud teisedki kõrgkoolid, nagu Tallinna ülikool, Tartu ülikool ja Estonian Business School.

Veelgi enam, mitmed riiklikud ja mitte-riiklikud organisatsioonid, nagu kõrghariduse arenduskeskus ja sihtasutus Archimedes, on Eesti hariduse aktiivsed edendajad. Käimas on hulgaliselt ettevõtmisi. Ent selleks, et teha kõrgharidusest Eesti Nokia, läheb vaja üldrahvalikku pingutust. John F. Kennedy deklareeris 25. mail 1961 oma pöördumises „Inimene Kuul“ Ameerika Ühendriikide Kongressile: „... usun, et see rahvas peab pühendumise eesmärgile, et juba enne kümnendi möödumist maandub inimene Kuul ja naaseb seal turvaliselt tagasi Maale.“ Kogu riik võttis selle visiooni omaks ja enne kümnendi möödumist, 20. juulil 1969, sai Neil Armstrong esimene inimene, kes astus Kuu pinnale ning seejärel turvaliselt Maale naasis. Kujutelm muutus tõeks. Miks ei

võiks Eesti kõrgharidust arendada niisama suurejooneliselt?

Mida selleks vaja läheb?

Võidakse väita, et inimese saatmist Kuule on kohatu võrrelda Eesti kõrghariduse seadmisega rahvuslikuks prioriteediks. Aga võib-olla on sealt siiski midagi õppida ja kopeerida. President Kennedy ütles oma pöördumises: „Olen veendunud, et meil on olemas kõik vajalikud ressursid ja talendid. Kuid on tösi, et me ei ole kunagi teinud üleriigilisi otsuseid või hallanud vajalikke ressursse, mis on nõutavad selle eesmärgi saavutamiseks. Me ei ole kunagi seadnud üksikasjalikke ja pikaajalisi eesmärke /.../ või juhtinud oma ressursse ja aega, kindlustamaks nende eesmärkide täitmist.”

Hea algus on visioon „Eesti maailma hariduspealinnaks”, mille ümber koonduksid õpetajad, ärimehed, bürokraadid ja poliitikud. Visioonile toetudes tuleks koostada plaan, mis paneks paika selged eesmärgid, ajakava ja määratleks vastutusosalad. Taas kord president Kennedy: „... esita üksikasjalikult pikaajalised eesmärgid /.../ ning juhi meie ressursse ja aega kindlustamaks nende täitmist.” Vaata teisi ja õpi neilt. Võib-olla palu neilt isegi abi ja toetust. Loobu väiklusest laiemat perspektiivi hoida püüdes. Võiks mainida veel paljut, kuid eelkõige on vaja heaks alguseks kokku tulla, nõustuda visiooniga ning lasta sel end inspireerida.

Ainult võitjad

Kõrgharidusest Eesti Nokia tegemine ei too kaasa midagi muud kui võitjad. Ja seda mitte ainult üliõpilaste ja õppejõudude seas ning ainult Eestis, vaid kogu maailmas. Eesti võib saavutada juhtiva positsiooni koos sellest tulenevate oluliste ja positiivsete tagajärgedega, mis ületavad kaugelt hariduse ja selle rahvusliku ülesehitamise. Me kõik teame, et hea elu algab ja halb elu lõpeb haridusega. Teadlased, ärimehed, bürokraadid ja poliitikud nõustuvad, et haridus on parim vahend võitluses vaesuse, nälja, sõdade, haiguste ja kõigi teiste pahedega, mis on maailma nuhtluseks. Samal ajal on haridus hüppelaud hea elu, rahu, õigluse, õitsengu ja muu hea juurde.